

Kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava

Knežević, Filip

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Music Academy / Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:116:089180>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-28**

Repository / Repozitorij:

[Academy of Music University of Zagreb Digital Repository - DRMA](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

VIII. ODSJEK

FILIP KNEŽEVIĆ

KOLEKTIVNO OSTVARIVANJE
AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA

DIPLOMSKI RAD

ZAGREB, 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

VIII. ODSJEK

DIPLOMSKI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Romana Matanovac Vučković

Student: Filip Knežević

Akadska godina: 2017./2018.

ZAGREB, 2018.

DIPLOMSKI RAD ODOBRILO MENTOR

izv. prof. dr. sc. Romana Matanovac Vučković

Potpis

U Zagrebu, _____

Diplomski rad obranjen _____

POVJERENSTVO:

1. _____
2. _____
3. _____

OPASKA:

PAPIRNATA KOPIJA RADA DOSTAVLJENA JE ZA POHRANU KNJIŽNICI
MUZIČKE AKADEMIJE

*Zahvaljujem se mentorici izv. prof. dr. sc. Romani Matanovac
Vučković na iskazanom povjerenju, stručnim savjetima i podršci u
izradi ovog rada.*

Sadržaj

1. UVOD	1
2. AUTORSKO I SRODNA PRAVA U GLAZBI	3
2.1. Autor, autorsko djelo i autorsko pravo	5
2.2. Umjetnik izvođač, pravo umjetnika izvođača i izvedba	7
2.3. Fonogram, proizvođač fonograma, pravo proizvođača fonograma	11
3. POSEBNO O PRAVU REPRODUCIRANJA I PRAVU PRIOPĆAVANJA JAVNOSTI	13
4. OSTVARIVANJE AUTORSKOG PRAVA OPĆENITO	14
4.1. Povijesni pregled	15
4.2. Individualno i kolektivno ostvarivanje prava	17
5. UDRUGE ZA KOLEKTIVNO OSTVARIVANJE PRAVA U TRADICIONALNOM OKRUŽJU	20
5.1. Udruge u tradicionalnom okruženju	22
5.2. Posebno o prikupljanju i raspodjeli naknada na primjeru ZAMP-a	24
6. PREKOGRANIČNO KOLEKTIVNO OSTVARIVANJE AUTORSKIH GLAZBENIH PRAVA ON-LINE	26
7. ZAKLJUČAK	29
8. LITERATURA	30

SAŽETAK

U radu će se obrazložiti kolektivno ostvarivanje autorskih i srodnih prava, utemeljeno na *Zakonu o autorskom i srodnim pravima* (NN 167/03, 79/07, 80/11, 125/11, 141/13, 127/14, 62/17, dalje: ZAPSP). Nakon što se definiraju temeljni pojmovi kao što su autor, autorsko djelo i autorsko pravo, preciznije će se obrazložiti i zakonski mehanizmi koji štite samog autora. U modernom vremenu autor kao prvi ili izvorni (originalni) nositelj autorskog prava u pogledu određene intelektualne, znanstvene ili umjetničke tvorevine mora biti iznimno dobro informiran glede ostvarivanja zasluženih prava kako bi ih mogao u potpunosti i na ispravan način iskoristiti. Upravo iz tog razloga je autorsko pravo uređeno kao najveća privatnopravna vlast kojim se štite autorove osobne i duhovne veze s njegovim djelom (moralna prava), autorovi imovinski interesi u pogledu njegovoga autorskog djela (imovinska prava) te na koncu i neki ostali interesi (druga prava). Nadalje, u radu će detaljno pojasniti koje udruge na području Republike Hrvatske obavljaju djelatnosti za kolektivno ostvarivanje autorskih i srodnih prava te na koji način funkcionira prikupljanje i raspodjela novca. U posljednjem poglavlju ću se osvrnuti na jedan od problema modernog društva, a to je veza između autorskih prava i iskorištavanja djela na Internetu. To područje je još u potpunosti nedefinirano te sam stava da je iznimno bitno na njega upozoriti i nastaviti upozoravati. Cilj rada je mladim autorima, kao i onim zrelijim koji nisu sasvim upoznati sa svojim autorskim pravima, na jednom mjestu pružiti sve potrebne podatke o autorskom i srodnim pravima kako bi napravili sve potrebne korake koji vode do uspješne i kvalitetne autorske karijere.

Ključne riječi: autor, autorsko pravo, kolektivno ostvarivanje

ABSTRACT

The paper deals with the purpose of the existence of the system of collective management of copyright and relating rights according to the Copyright And Related Rights Act (Official Gazette no. 167/03, 79/07, 80/11, 125/11, 141/13, 127/14, 62/17, hereinafter: CRRRA). After the author of the paper defines some basic terms regarding the author, author's work and copyright, he will more accurately describe certain law mechanisms protecting the author. In modern times, the author as the first or original copyright holder regarding some certain intellectual, scientific or artistic creations must be exceptionally well informed about the achievement of the deserved rights in order to be able to use them fully and properly. Precisely for this reason, copyright is governed as the largest private-law authority that protects the author's personal and spiritual connection to his work (moral rights), the authors financial interests (property rights) and ultimately, some other interests (other rights). Furthermore, the paper will explain in detail which associations perform activities for collective management of copyright and related rights and how the collection and distribution of money works on the territory of Republic Croatia. In the last chapter, I will address one of the problems of the modern society, which is the link between copyright and exploitation of the work on the Internet. This area is still completely undefined and I think that it is extremely important for us to warn and keep warning about this serious matter. The aim of the paper is to provide young authors, as well as those mature ones who are not fully acquainted with their copyright, all the necessary copyright and related rights information in one place to make sure that they make all the necessary steps leading to a successful and high-quality career.

Keywords: author, copyright, system of collective management of copyright and relating rights

1. UVOD

O postanku autorskog prava kao posebne vrste prava postoje različita mišljenja. Neki drže da je ono već postojalo u starom vijeku, dok neki smatraju da u starom i srednjem vijeku ono nije bilo poznato, te da se tek nakon uvođenja tiska može ozbiljno postaviti pitanje o autorskom pravu, bar u pogledu književnih djela. Velika većina pravnika smatra da se o autorskom pravu u pravom smislu riječi može govoriti tek od početka 18. stoljeća. Pravnopovijesna istraživanja pokazuju da je do zakonskog priznanja autorskog prava došlo doista tek u 18. stoljeću, ali da su se određeni elementi sadržaja autorskog prava pojavili i prije toga vremena i to ponajprije u svijesti pojedinca, a zatim su ih priznala državna tijela. Stoga razvoj autorskog prava možemo podijeliti u tri glavna razdoblja.

Na prvom mjestu imamo razdoblje do nakladničkih i autorskih privilegija koje možemo svrstati u doba starog Rima. U tom razdoblju se stvaranje i korištenje književnih i drugih umjetničkih djela razvilo u velikom opsegu. Nakladničkom djelatnošću su se bavili trgovci knjigama koji su organizirali proces proizvodnje knjiga na način da je u jednoj dvorani jedan čitač glasno čitao tekst, a veći broj pisara bi taj tekst zapisivao. U drugoj dvorani obavljala se korektura napisanih tekstova, dok se u trećoj dvorani obavljao uvez u knjige ili svitke.

Drugi bitan element je razdoblje nakladničkih i autorskih privilegija. Nakon što je sredinom 15. stoljeća Johannes Gutenberg primijenio novi postupak umnožavanja teksta pomoću lijevanih pomičnih slova kojom se tekst tiska na papir, pa je na taj način 1455. umnožio i stavio u prodaju primjerke Biblije, počela se razvijati nakladnička djelatnost. Nakladnici su se bavili tiskanjem i prodajom knjiga, te su se nazivali knjižarima (engl. *stationers*). Postupak tiska omogućio je umnožavanje i stavljanje u prodaju knjiga u velikom broju, ali je zahtijevao i znatne troškove među kojima su bili osobito troškovi nabave i pripremanja rukopisa za tisak. Da bi se omogućio razvitak nakladničke djelatnosti i zaštitili interesi nakladnika, počelo se priznavati nakladnicima isključivo pravo (monopol) tiskanja i prodaje knjiga u određenom trajanju i to u obliku individualnih privilegija koje izdaje najviše državno tijelo. Sustav nakladničkih privilegija uveden je i u drugim državama Europe, osobito

u Francuskoj, Engleskoj i Njemačkoj. Sadržaj prava što ga je dobivao nakladnik odgovara sadržaju prava koje se poslije počelo priznavati autoru djela. Osim nakladničkih privilegija, krajem 15. stoljeća počeli su se izdavati autorski privilegiji kao priznanja autorima za njihov rad.

Na koncu, treće razdoblje obuhvaća početak zakona i međunarodnih ugovora o autorskom pravu. U 18. stoljeću je došlo do prijelaza od individualnih privilegija na zakonsko normiranje autorskog prava. U Engleskoj je 1556. dekretom kraljice Marije Tudor osnovana organizacija knjižara (*Stationers' Company*) koja je okupila londonske nakladnike sa svrhom sprječavanja izdavanja spisa u prilog reformirane vjere, pa je ta organizacija dobila zadatak da kontrolira tiskanje spisa. *Licensing Act*, donesen od strane Parlamenta 1662. je održao na snazi kontrolu tiska i zabranio tiskanje knjiga bez prethodne dozvole i upisa u registar navedene organizacije. Budući da za prethodno naveden zakon nisu propisane sankcije glede kršenja tih prava, 10.4.1710. godine je u Parlamentu donesen zakon koji je predviđao da primjerci tiskanih knjiga budu stavljeni pod nadzor autora ili nositelja prava u trajanju navedenom u zakonu. Taj zakon, poznat kao zakon kraljice Ane priznao je autorima knjiga koje su već tiskane isključivo pravo tiskanja u razdoblju od 21 godine. Kao uvjet zaštite bile su propisane formalnosti: upis naslova knjige u registar organizacije knjižara te deponiranje 9 primjeraka knjige za potrebe sveučilišta i knjižnica. Za neautorizirane knjige predviđene su sankcije u obliku zapljene knjiga i plaćanja novčane kazne po stranici knjige. Navedeni zakon smatra se prvim zakonom o autorskom pravu te je sa svojim odredbama postao temeljem angloameričkog sustava autorskog prava.

2. AUTORSKO I SRODNA PRAVA U GLAZBI

Naziv autorsko pravo vuče korijene iz klasičnog latinskog jezika, odnosno riječi *auctor*, koja označava začetnika, stvoritelja, množitelja i dr.¹, dok se u suvremenoj konotaciji upotrebljava s naglaskom na tvorca ili stvaratelja duhovne, odnosno intelektualne tvorevine. Međutim, naziv autorsko pravo se upotrebljava kao krovni pojam glede intelektualnih tvorevina s književnog, umjetničkog te znanstvenog područja. Također se koristi i naziv *književno i umjetničko vlasništvo* (engl. *literary and artistic property*), koji je satkan u 18. stoljeću prema tezi da su književna i umjetnička djela rezultat rada njihovih autora i kao takva njihovo vlasništvo.² U standardnom engleskom jeziku se upotrebljava pojam *copyright*, koji je nekad označavao pravo na tiskanje primjeraka knjiga, te sve do zakona o autorskom pravu iz 1911., nije obuhvaćao pravo na izvedbu djela (*performing right*). Naziv *copyright* se proširio i izvan engleskog govornog područja zahvaljujući uredbi čl III. Univerzalne konvencije o autorskom pravu prema kojoj se za oznaku autorskog prava upotrebljava znak © kao kratica za izraz *copyright*, praćen imenom nositelja autorskog prava i navođenjem godine prvog izdanja djela.³

Naziv za autorsko pravo upotrebljava se, slično kao i naziv stvarno pravo, za označavanje odnosnog prava u objektivnom i subjektivnom smislu. Shodno tome, navedeni elementi naziva tog pojedinog prava, autorsko pravo u objektivnom smislu označava i definira skup pravnih pravila koja normiraju pravne odnose u pogledu intelektualnih tvorevina s književnog, znanstvenog i umjetničkog područja.⁴ U subjektivnom smislu označava objektivnim pravom priznato pravo autora intelektualnih tvorevina s književnog, znanstvenog i umjetničkog područja glede njegove tvorevine. Uzevši u obzir glavne elemente sadržaja autorskog prava i njihove glavne karakteristike, autorsko pravo u subjektivnom smislu obuhvaća autorova imovinska prava te autorova moralna ili osobna prava.

Autorova imovinska prava (engl. *economic rights*) su, u pravilu, isključiva prava autora na iskorištavanje svojeg autorskog djela na bilo koji način, prenosiva među

¹ Divković, M. str. 128. i 131.

² Henneberg, I.; Autorsko pravo, str. 1

³ Henneberg, I.; Autorsko pravo, str. 1

⁴ Henneberg, I. Autorsko pravo, str. 2

živima i u slučaju smrti, te vremenski ograničena. Ta prava osiguravaju autoru i drugim nositeljima autorskog prava imovinske koristi od iskorištavanja djela, ali uz zakonom određene izuzetke kao što su slučajevi osobne upotrebe djela i korištenja djela radi zadovoljavanja određenih javnih interesa, kao što su interesi nastave, razvitka znanosti i umjetnosti, obavješćivanja javnosti i dr.⁵ Autorova imovinska prava omogućavaju najveću pravnu vlast. Autor ima pravo sa svojim djelima činiti što ga je volja te svakog drugog od tog isključiti (čl. 18. ZAPSP). U čl. 18 ZAPSP 2017 propisana su četiri temeljna oblika iskorištavanja autorskih djela: pravo reproduciranja (umnožavanja), pravo distribucije (stavljanja u promet), pravo priopćavanja javnosti te pravo prerade.⁶

Autorova moralna prava za razliku od imovinskih čiji sadržaj nije ograničen osim u slučaju da zakon propisuje drukčije, autorova moralna prava su taksativno navedena u ZAPSP 2017. Autorova moralna prava se sastoje od prava prve objave, prava na priznavanje autorstva, prava na poštivanje autorskog djela i čast ili ugled i pravo pokajanja. Pravo prve objave podrazumijeva da autor ima pravo odrediti hoće li, kada, gdje, kako i pod kojim uvjetima njegovo autorsko djelo biti prvi put objavljeno javnosti. Autorsko djelo se smatra objavljenim kada je učinjeno pristupačnim javnosti uz pristanak autora (čl. 3/1. ZAPSP 2017). Pravo na priznavanje autorstva ili pravo paterniteta (čl. 15. ZAPSP 2017) podrazumijeva da autor ima pravo biti priznat i označen kao autor svog djela. Shodno tome, svaka osoba koja javno koristi autorsko djelo je dužna pri svakom korištenju naznačiti autora, osim ako je autom pisano izjavio da ne želi biti naveden. Pravo na poštovanje autorskog djela i čast ili ugled autora (čl. 16. ZAPSP 2017) podrazumijeva da autor ima pravo usprotiviti se svakoj vrsti deformiranja, sakaćenja ili sličnoj izmjeni svoga djela te uništenju kao i svakom korištenju djela na način koji ugrožava autorovu čast ili ugled. Pravo pokajanja (čl. 17. ZAPSP 2017.) podrazumijeva činjenicu da je autorsko djelo odraz autorske osobnosti što znači da autor ima pravnu mogućnost da na poseban način utječe na buduće korištenje svojega već objavljenog ili izdanog djela. Autor ima pravo opozvati pravo na iskorištavanje svoga autorskog djela, kao i njegovo daljnje

⁵ Henneberg, I. Autorsko pravo, str. 89

⁶ Matanovac, R. Novela o zakona o autorskom pravu i srodnim pravima iz 2007 godine, str. 122

korištenje, ako bi ono štetilo njegovoj časti ili ugledu, pri čemu je dužan popraviti štetu korisniku tog prava.⁷

2.1. Autor, autorsko djelo i autorsko pravo

Autorom se smatra prvi ili izvorni (originalni) nositelj autorskog prava u pogledu određene intelektualne, znanstvene ili umjetničke tvorevine (*engl. owner of copyright*). To pravo se sastoji od autorskih imovinskih prava, koja su prenosiva među živima i u slučaju smrti te autorskih moralnih prava koja su djelomično prenosiva i to izričito u slučaju smrti. Ako sva ili pojedina autorska prava pripadaju drugoj osobi, ta je osoba izveden (derivativan) nositelj autorskog prava.⁸ Prema odredbama Zakona o autorskom pravu (čl. 12. st. 1.), autorsko pravo može pripasti derivativnom nositelju prava isključivo na temelju zakona, ugovora ili oporuke. Sam autor ne može ostvarivati autorska prava koja pripadaju drugoj osobi (čl. 12. st. 3.).

Pojam autora (*engl. author, franc auteur*), promatran s područja autorskog prava jest osoba koja je stvorila djelo. Stvaranjem vlastitog autorskog djela, takav autor se razlikuje od ostalih autora na području prava industrijskog vlasništva gdje postoje autori tehničkih izuma, uzoraka, modela i dr.⁹ Samo fizička osoba može stvoriti autorsko djelo, kao tvorevinu intelekta, te se ona općenito smatra prvim ili izvornim nositeljem autorskog prava u pogledu djela koje je stvorila. Međutim, prema nekim zakonima navode se u pogledu nekih vrsta autorskih djela kao izvorni nositelji prava i druge osobe, fizičke i pravne, koje naruče ili organiziraju stvaranje djela (npr. kolektivnog djela, a prema britanskom zakonu i zvučne snimke, kinematografskog filma i dr.).

Prema odredbama većine zakona o autorskom pravu, među koje se ubraja i ZAP (čl. 9. st. 2.), autor postaje izvornim nositeljem autorskog prava samim činom stvaranja autorskog djela, bez ispunjavanja posebnih uvjeta kao što je npr. objava djela ili ispunjavanja određenih formalnosti kao što su registracija djela, stavljanje napomena o nositelju prava ili pridržavanju prava.

⁷ Matanovac, R. Novela o zakona o autorskom pravu i srodnim pravima iz 2007 godine, str. 124

⁸ Henneberg, I, Autorsko pravo, str. 77

⁹ Henneberg, I. Autorsko pravo, str. 77

Stvaranje autorskog djela kao intelektualne tvorevine određene fizičke osobe sasvim je osoban čin i u tom stvaranju ne može autora zastupati druga osoba. Također, za stvaranje autorskog djela nije potrebna poslovna sposobnost autora, pa shodno tome svojstvo autora može imati osoba koja nema ili više nema poslovnu sposobnost.¹⁰ Autorsko djelo se smatra stvorenim i u slučaju da nije dovršeno, ako je kreirano na originalan i dovoljno zamjetljiv način.

Za pojedine vrste autorskih djela evidentno je tko se smatra autorom, no što se tiče, primjerice samostalnih autorskih djela u izvornom obliku, to je fizička osoba koja je djelo stvorila, npr. skladatelj glazbenog djela, pisac književnog djela, slikar, kipar, arhitekt, fotograf i dr. Autori izvedenih djela su prevoditelji, obrađivači (aranžeri), prilagođivači (adaptatori) te drugi priređivači autorskih djela (čl. 9 st. 2. ZAPSP). Autor zbirke autorskih djela ili druge građe koja predstavlja samostalnu intelektualnu tvorevinu (čl. 6. st. 1. ZAPSP) je osoba koja je zbirku sastavila.

Kako bi se lakše utvrdilo tko je autor određenog djela, većina zakona, među kojima je i ZAPSP (čl. 12. st. 1.) sadrže oborivu presumpciju o autorstvu djela. Prema toj presumpciji autorom djela se smatra, dok se ne dokaže suprotno, osoba čije je ime ili pseudonim na djelu označeno.¹¹ Presumpcija autorstva može se oboriti izričito putem suda. Autor se nema pravo odreći svog autorstva ili svoje autorstvo prenijeti na drugu osobu, jer osoba koja je stvorila djelo ostaje zauvijek autor tog djela te njezino pravo na autorstvo, kao dio autorskih moralnih prava, nije prenosivo ugovorom na drugu osobu. Međutim, autor djela ima pravo ostati anonimna na način da objavi svoje djelo pod pseudonimom koji ne otkriva autorov pravi identitet ili na način da djelo ne sadrži nikakvu oznaku autora (anonimno djelo).

U anonimna djela spada i kulturno nasljeđe izvornih (neobrađenih) folklornih djela. To su zapravo djela anonimnih autora koja su se prenosila putem usmene predaje s generacije na generaciju.

Autor, naravno, može sam iskorištavati svoje autorsko djelo, ali je najčešće u praksi drukčije. Pogotovo se tu njegovo pravo izražava na način da autor ima isključivo pravo odobrenja (autorizacije) drugoj osobi na iskorištavanje svojeg djela. Naravno, kao što može određenoj osobi odobriti korištenje djela, tako može i ima

¹⁰Henneberg, I. Autorsko pravo, str. 77

¹¹ Henneberg, I. Autorsko pravo, str. 79

pravo zabraniti svakoj drugoj osobi takvu vrstu iskorištavanja. U pojedinim situacijama, sam zakon (zakonska licencija) daje odobrenje na korištenje određenog djela, ali i ostavlja autoru pravo na naknadu za korištenje djela. Za vrijeme davanja autorizacije za korištenje autorskog djela, može se odobriti isključivo ili neisključivo iskorištavanje djela koje može biti ograničeno ili neograničeno.¹²

Autor može dati drugoj osobi odobrenje za iskorištavanje svojeg djela uz plaćanje određene naknade autorskog honorara (*engl. author's fees*) ili bez plaćanje takve naknade. Autorska naknada se najčešće određuje ugovorom između autora i korisnika djela, nerijetko na način da se prihvati već dogovorena tarifa autorskih naknada između organizacije autora i organizacije korisnika djela. Visina autorske naknade određuje se ili u postotku ili u postotku od prihoda, što ga korisnik ostvaruje iskorištavanjem djela (*engl. royalty*) ili u određenom paušalnom iznosu ili kombinacijom oba navedena načina tako da se uz određeni postotak jamči i minimalni paušalni iznos.¹³

2.2. Umjetnik izvođač, pravo umjetnika izvođača i izvedba

Umjetnici izvođači ili interpreti (*franc. artistes interpretes ou executants, tal. artisti interpreti e esecutori*) su nužan čimbenik za iskorištavanje autorskih djela koja su namijenjena prikazivanju, odnosno izvedbi. Prema Rimskoj konvenciji to su: „...*glumci, pjevači, plesači i druge osobe koje prikazuju, pjevaju, recitiraju, deklamiraju, plešu ili izvode na svaki drugi način književna i umjetnička djela.*“ (čl.3.). Takvu definiciju pojma umjetnika izvođača, ali uz određene izmjene i dopune, preuzela su neka zakonodavstva. Tako npr. ZAPSP ističe da su umjetnici izvođači „*osobe i umjetnički ansambli koji na umjetnički način prikazuju, recitiraju, deklamiraju, pjevaju, sviraju, plešu ili na drugi način izvode književna, glazbena i druga umjetnička djela.*“ (čl. 99b.)

Dakle, to su osobe koje svojim prikazivanjem i izvedbom daju djelu prostornu, te djelovanjem ljudi, vremensku dimenziju. Te postupke kod nekih djela ponekad izvode sami autori, ali najčešće to za njih obavljaju izvođači. Izvedba ima svoje

¹² Henneberg, I. Autorsko pravo, str. 90

¹³ Henneberg, I. Autorsko pravo, str. 90

trajanje, kao i svako vrijeme što je proteklo, te se ne može više ponoviti. Međutim, razvojem tehnologije i tehnike snimanja zvuka i slike, omogućeno je „živo“ prikazivanje, odnosno fiksiranje izvedbe na materijalnu podlogu tako da se ono može ponoviti. Također, ta fiksirana izvedba se može umnožiti u ogroman broj primjeraka te se ti umnoženi primjerci mogu staviti u promet uz plaćanje dogovorene naknade. Do proširenog iskorištavanja „živih“ izvedbi došlo je pojavom radio prijenosa takvih izvedbi. Iskorištavanje izvedaba umjetnika izvođača pomoću tehničkih sredstava kao što je snimanje izvedbe i radiofuzijsko emitiranje izvedbe i posljedice koje su iz toga nastale za umjetnike izvođače bile su motiv za zakonsko normiranje njihovih prava. Do zakonskog normiranja prava dolazilo se postupno tijekom dužeg niza godina.¹⁴

Najprije je u Njemačkoj došlo do priznavanja prava umjetnika izvođača na način da je pravo snimanje izvedbe autorskog djela izjednačeno s pravom prerade autorskog djela predviđeno zakonom o autorskom pravu u pogledu književnih i glazbenih djela iz 1901. Koji je noveliran 1910., pa je tako pravi umjetniku izvođaču priznato kao svojevrsno autorsko pravo. Tek zakonom iz 1965. pravo umjetnika izvođača priznato je i normirano kao posebno autorskom pravu srodno pravo na davanje odobrenja za snimanje i umnožavanje izvedbe, te pravo na naknadu, uz slične izuzetke kao za autorsko pravo umnožavanja.

U Ujedinjenom kraljevstvu donesen je 1925. poseban zakon o zaštiti dramskih i glazbenih umjetnika kojim je zabranjeno snimanje izvedaba umjetnika izvođača bez njegova pisanog odobrenja pod prijetnjom kaznenih sankcija, kao i neovlašteno radiofuzijsko emitiranje. Zakonom iz 1988. pravo umjetnika izvođača normirano je kao autorskom pravu susjedno pravo. U Austriji je pravo umjetnika izvođača svrstano među autorskom pravu srodna prava već zakonom iz 1936., kao pravo na davanje odobrenja za snimanje i umnožavanje izvedbe, te pravo na naknadu.

U Italiji je zakon iz 1941. ubrojio pravo umjetnika izvođača među autorskom pravu koneksna prava, te smatrajući to pravo vrstom radnog prava, priznao umjetnicima izvođačima pravo na naknadu za svaku izvedbu, snimanje i radiofuzijsko emitiranje izvedbe kao i određena moralna prava. U Francuskoj je sudska praksa priznavala umjetnicima izvođačima pravo na davanje dozvole za snimanje njihovih izvedaba i na zabranu korištenja snimke u svrhu koja nije predviđena odobrenjem, a to je

¹⁴ Strauss, J.: Zaštita prava umjetnika izvođača, str. 106

novelom iz 1985. zakona o književnom i umjetničkom vlasništvu iz 1957. To pravo normirano kao autorskom pravu susjedno pravo. Takve su norme i većini novijih zakona, pa tako i u ZAP-u.

Sudeći prema navedenim činjenicama o zakonskim regulativama unutar spomenutih država, možemo doći do zaključka kako je pravo umjetnika izvođača u subjektivnom smislu pravo koje se priznaje umjetniku izvođaču u pogledu korištenja njegove izvedbe određenim tehničkim postupcima. Sadržaj tog prava određen je pravom umjetnika izvođača u objektivnom smislu. U objektivnom smislu pravo umjetnika izvođača je skupa pravnih pravila koja normiraju pravne odnose u pogledu njihovih izvedaba.

Predmet na koji se odnosi pravo umjetnika izvođača jest izvedba. To je i izraženo odredbom ZAP-a koja glasi „*Umjetnici izvođači književnih, glazbenih i drugih umjetničkih djela za svoje izvedbe imaju prava utvrđena ovim zakonom*“ (čl. 99a). Taj predmet određuje i pravnu narav prava umjetnika izvođača u zato je potrebno pobliže istražiti što podrazumijeva izvedba.

„Živa“ izvedba, kao što je npr. gluma, ples, pjevanje, sviranje, recitiranjem radna je operacija određene fizičke osobe i kao takva može biti predmet radnog prava. Takve radne operacije mogu biti radne obveze u redovitom radnom odnosu ili u obavljanju povremenog posla na temelju posebnog ugovora o angažmanu umjetnika izvođača. Za takve „žive“ izvedbe mjerodavna su pravna pravila radnog prava, odnosno ako se ne radi o radnom odnosu, obveznog prava. Pravo umjetnika izvođača koje proizlazi iz takvog radnog ili ugovornog odnosa djeluje samo prema poslodavcu, odnosno suugovaraču, te prema tome ima obveznopravni karakter. U takvom slučaju poslodavac, odnosno suugovarač, može imati pravo da „živu“ izvedbu snimi na materijalnu podlogu ili da je radiodifuzijski emitira, kao i da to pravo prenese na treću osobu.

U određivanju pravne naravi umjetnika izvođača postavlja se pitanje da li je ono po svojoj naravi autorsko pravo. Već je na primjeru Njemačke prikazano kako je za vrijeme zakona iz 1901. došlo do priznavanja prava umjetnika izvođača tako da je pravo snimanja izvedbe autorskog djela izjednačeno s pravom prerade autorskog djela, pa je i pravo umjetnika izvođača imalo pravnu narav autorskog prava. Na taj se način to pravo tretiralo u svakom pogledu kao i druga autorska imovinska prava.

Međutim, pravo umjetnika izvođača moglo bi se izjednačiti s autorskim pravom, a umjetnik izvođač s autorom samo u slučaju kada bi se izvedba umjetnika izvođača mogla smatrati autorskim djelom.

U teoriji autorskog prava izražena su različita mišljenja, npr. prema jednom mišljenju, umjetnik izvođač u svojoj izvedbi „stvara“ novo djelo, jer se u realizaciji izvedbe ne nalaze samo ideje autora djela, već i ideje umjetnika izvođača. Izvedba je relativno novi predmet autorskog prava, pa je i pravo umjetnika izvođača „nova forma autorskog prava“, a ne srodno pravo autorskom pravu. Kada ne bi bilo tako, umjetnik izvođač ne bi imao isključivo pravo na svoju umjetničku izvedbu, već bi imao jedino pravo na nagradu u slučaju snimanja ili prijenosa izvedbe. Međutim, ako se pobliže analizira postupak izvedbe kod različitih autorskih djela, može se primijetiti da je on kod nekih djela određen u većem ili manjem opsegu uputama samog autora (npr. kod glazbenih djela u pogledu tempa, dinamike, fraziranja i sl.). Odstupanje od takvih uputa ne može se smatrati stvaranjem novog autorskog djela kao što se takvim ne može smatrati manje odstupanje u određenim slučajevima od predložene visine tona koje je posljedica glasovnih mogućnosti pjevača.

Postoje i takva autorska djela u kojima nema nikakvih uputa za izvedbu ili samo djelo upućuje na određenu slobodu izvedbe (npr. *tempo rubato*). Što više, postoje i takva autorska djela u kojima autor nije unaprijed odredio ni sve sastavne elemente djela, nego je to prepustio improvizaciji izvedbe (npr. u jazz glazbi, u djelima aleatorične glazbe). Ali, i u takvim slučajevima sam autor dopušta da svatko može izvoditi djelo na svoj način, što znači da nitko ne može imati isključivo pravo ili određenu vrstu monopola u pogledu korištenja svoje izvedbe kao što autor ima u pogledu korištenja svog djela. Sve to upućuje na zaključak da se i kreativna izvedba, dok je samo izvedba, a ne obrada djela, ne može smatrati autorskim djelom, niti se umjetnik izvođač može smatrati autorom djela, a prema tome se, ni pravo umjetnika izvođača ne može smatrati autorskim pravom. U teoriji autorskog prava prevladava mišljenje da je pravo umjetnika izvođača autorskom pravu susjedno pravo.

Premet izvedbe može biti autorsko djelo u odnosu na koje autorska imovinska prava traju ili autorsko djelo u odnosu na koje su ta prava prestala. U prvom slučaju, da ne bi došlo do sukoba između prava autora koje je prije zakonski normirano nego pravo umjetnika izvođača, unosi se u zakone kojima se normiraju susjedna prava

zaštitna klauzula autorskog prava, uglavnom prema formulaciji Rimske konvencije. Tako i ZAPSP određuje da prava umjetnika izvođača ni na koji način ne utječu na prava autora djela (čl. 125.). Nositelji prava umjetnika su izvorno umjetnici izvođači.

2.3. Fonogram, proizvođač fonograma, pravo proizvođača fonograma

Postoje različite definicije pojma fonogram. Prema definiciji Rimske konvencije (čl.3.) fonogram je „*svako isključivo zvučno fiksiranje zvukova koji potječu od neke izvedbe ili od drugih zvukova.*“ Za snimku zvuka upotrebljava se naziv fonogram, što znači zapis zvuka (u starogrčkom jeziku fone = zvuk, grafein = pisati). Prema svom isključivo zvučnom karakteru se razlikuje od videograma kod kojeg su uz zvukove fiksirane i slike. Fonogram ne treba nužno sadržavati fiksiranje zvuka koji potječe jedino od izvedbe autorskog djela, što je najčešći slučaj, nego to mogu biti i drugi zvukovi. Kao primjeri navode se u izvješću s diplomatske konferencije na kojoj je donesena konvencija , pjev ptica i prirodne buke. Predmet zaštite prava proizvođača fonograma je materijalna podloga na kojoj su snimljeni isključivo zvukovi, bez obzira odakle potječu. Smatra se da je kod toga potrebno isključiti one materijalne podloge što su namijenjene isključivo za uporabu sa slikama.

Nositelj prava proizvođača fonograma je sam proizvođač fonograma. Prema definiciji Rimske konvencije (čl. 3.) to je fizička ili pravna osoba koja prva fiksira zvukove što potječu od neke izvedbe ili druge zvukove. U francuskom zakonu ne traži se za pojam proizvođača fonograma da on fiksira zvukove, nego je dovoljno da ima inicijativu i odgovornost za prvo fiksiranje slijeda zvukova, što znači da fiksiranje može obaviti druga osoba.

Pravo proizvođača fonograma u objektivnom smislu označava skup pravnih pravila koja normiraju pravo proizvođača fonograma u subjektivnom smislu, a to je pravo koje se priznaje proizvođaču fonograma kao materijalne podloge na kojoj je fiksiran niz zvukova (nosač zvukova) u pogledu umnožavanja i stavljanja u promet primjeraka fonograma te ponegdje i korištenje fonograma koji su stavljeni i prodaju (tzv. komercijalni fonogrami) za priopćavanje javnosti snimljenih zvukova. Ako se

radi o fiksiranju zvukova što potječu od izvedbe autorskog djela, proizvođač fonograma kao korisnik autorskog djela dužan je poštivati imovinska i moralna prava autora, te imovinska i moralna prava umjetnika izvođača.

Sadržaj prava proizvođača fonograma u subjektivnom smislu ovisi o odredbama pojedinog zakona, Proizvođaču fonograma priznaje se najčešće pravo davanja odobrenja ili zabrane za umnožavanje njegovog fonograma te pravo stavljanja u promet primjeraka fonograma. Umnožavanje obuhvaća proizvodnju matrice i tisak, snimanje zvukova s već postojećeg fonograma te snimanje zvukova iz radiodifuzijske emisije fonograma.

Prijenos prava proizvođača fonograma moguć je davanjem licencije za umnožavanje u stavljanje u promet primjeraka fonograma uz poštivanje prava autora i prava umjetnika izvođača. Trajanje prava proizvođača fonograma ograničeno je na način kao i prava umjetnika izvođača. Ono počinje od završetka godine u kojoj je bilo snimanje. Prema Rimskoj konvenciji rok trajanja je 20 godina , dok noviji zakoni (npr. švicarski) određuju rok od 50 godina. Nakon isteka roka trajanja navedenog prava umnožavanje i stavljanje u promet primjeraka fonograma postaje slobodno, ako su protekli i rokovi trajanja imovinskih prava autora i umjetnika izvođača, jer takvo korištenje fonograma može biti pod trostrukim pravnim režimom, tj. autorskog prava, prava umjetnika izvođača te prava proizvođača fonograma. Pravna zaštita proizvođača fonograma od neodobrenog umnožavanja fonograma (tzv. piratstva) osigurava se u nekim državama propisima kaznenog prava te propisima o suzbijanju nedopuštenog tržišnog natjecanja (nelojalne konkurencije).

3. POSEBNO O PRAVU REPRODUCIRANJA I PRAVU PRIOPĆAVANJA JAVNOSTI

Pravo umnožavanja ili pravo reproduciranja (*engl. right of reproduction*) jest pravo izrade jednog ili više primjeraka autorskog djela na bilo koji način i u bilo kojem obliku. Po članku 19. st. 2 ZAPSP autorsko djelo se reproducira i fiksira, osobito, grafičkim postupcima, fotokopiranjem i drugim fotografskim postupcima kojima se postiže isti učinak, zvučnim ili vizualnim snimanjem, građenjem odnosno izvedbom djela arhitekture, pohranom autorskog djela u elektroničkom obliku, fiksiranjem autorskog djela prenošenog kompjutorskom mrežom na materijalnu podlogu. Za pravo zvučnog snimanja i umnožavanja zvučnih snimaka koristi se i naziv pravo mehaničke reprodukcije (*engl. mechanical right*), budući da ono potječe od umnožavanja glazbenih djela pomoću „mehaničkih instrumenata“. Odobrenje dano za umnožavanje, u pravilu, ne obuhvaća pravo na iskorištavanje djela u druge svrhe. U ogromnoj količini slučajeva, potpuna kontrola nad umnožavanjem autorskih djela nije moguća iz razloga što su sredstva, odnosno oprema za umnožavanje, znatno napredovali, te su dostupni velikom broju ljudi. U pojedinim državama (npr. Austrija, Francuska i Njemačka) je uvedeno plaćanje autorskih naknada i za umnožavanje u privatne svrhe na način da naknade plaćaju proizvođači ili uvoznici aparata za umnožavanje i sredstava na koja se snima.

Autor ima posebno pravo priopćavanja autorskog djela javnosti. To pravo obuhvaća pravo javnog izvođenja, pravo javnog prikazivanja scenskog djela, pravo javnog prenošenja, pravo javnog priopćavanja fiksiranog djela, pravo javnog prikazivanja, pravo radiofuzijskog emitiranja, pravo radiofuzijskog reemitiranja, pravo javnog priopćavanja radiofuzijskog emitiranja te pravo stavljanja na raspolaganje javnosti.¹⁵

Način iskorištavanja glazbenog djela je, u prvom redu, javna izvedba djela, stoga, pravo javnog izvođenja (*engl. right of performance in public*) jest isključivo pravo osobnog priopćavanja glazbenog djela javnosti na način da djelo bude zamjetljivo za sluh.¹⁶ Izvedba glazbenog djela može biti odsvirana ili otpjevana uživo, a i može se

¹⁵ Matanovac-Vučković, R. Zbirka propisa u području prava intelektualnog vlasništva, str. 89

¹⁶ Henneber, I. Autorsko pravo, str. 98

već prethodno snimljena , priopćiti putem elektronskih uređaja (mehanička izvedba). Zakoni kao što su, Zakon o autorskom pravu i Bernska konvencija, već od samog početka daju autoru isključivo pravo odobrenja za javnu izvedbu njihovih djela.

Pravo javnog prenošenja je isključivo pravo da se recitacija, glazbena izvedba ili scensko prikazivanje autorskog djela priopći javnosti koja se nalazi izvan prostora u kojem se autorsko djelo uživo recitira, izvodi ili scenski prikazuje, putem zvučnika, ekrana ili bilo kojeg drugog tehničkog uređaja, dok je javno priopćavanje fiksiranog djela isključivo pravo priopćavanja javnosti zvučno ili vizualno snimljenog autorskog djela s podloge na koju je fiksirano.¹⁷

Pravo radiofuzijskog emitiranja (*engl. broadcasting rights*) označava isključiva prava radiofuzije autorskih djela, koja se bežično ili putem žice, emitiraju u javnom prostoru, bilo na televiziji ili radiju. Razlikujemo izvorna emitiranja i reemitiranja. Kod izvornih emitiranja se radi o emitiranju djela putem radiofuzije ili propćavanje javnosti bilo kojim putem bežične difuzije zvukova ili slika. Priopćavanje djela koje je izvorno emitirano od strane druge organizacije, putem žica ili bežično, se zove radiofuzijsko reemitiranje.

4. OSTVARIVANJE AUTORSKOG PRAVA OPĆENITO

Autor, kao izvorni nositelj autorskog prava, ima pravo sam iskorištavati svoja autorska djela. Međutim, najčešće sam autor ne iskorištava svoje djelo, nit je to moguće, primjerice kod nekih zahtjevnijih glazbenih ili glazbeno-scenskih djela, nego to obavljaju druge osobe, odnosno, korisnici. Prilikom takvih okolnosti, autor ostvaruje svoja imovinska prava obavljanjem sljedećih radnji. Na prvom mjestu je davanje odobrenja, odnosno autorizacije za korištenje djela sklapanjem autorsko-pravnog ugovora. Nakon toga, ako se djelo koristi uz naknadu, autor ubire odgovarajuće autorske naknade. Ako je slučaj da postoji više nositelja autorskih prava, autorske naknade se raspodjele (reparticija naknade). Autor također ima pravo kontrolirati korištenje djela shodno zakonu te prethodno potpisanom ugovoru,

¹⁷ Matanovac-Vučković, R. Zbirka propisa u području prava intelektualnog vlasništva, str. 89

a u slučaju da dođe do bilo kakve povrede ugovora, autor može poduzimanjem svih potrebnih mjera nadoknaditi načinjenu povredu ugovora.¹⁸

4.1. Povijesni pregled

Još u 19. stoljeću pokazalo se da autori kao pojedinci nisu bili u mogućnosti ostvariti određena autorska imovinska prava, na prvom mjestu pravo javne izvedbe glazbenog djela. Poteškoće nastaju na način da korisnici djela nisu mogli lako stupiti u kontakt s autorom te pribaviti potrebnu autorizaciju za korištenje, a također i sam autor nije mogao kontrolirati način i količinu iskorištavanja svog djela. Kako bi se ti problemi i poteškoće riješili, osnovala su se autorska društva (*engl. societies of authors*) koja su djelovala kao posrednici između autora i korisnika. Društvo francuskih književnika je utemeljeno 1837. u Francuskoj, a 1850. Društvo autora, skladatelja i glazbenih nakladnika kao organizacija za ostvarivanje prava javne izvedbe nescenskih glazbenih djela (tzv. mala prava).¹⁹ Slična autorska društva i organizacije su se počele pojavljivati i u drugim državama te su se razlikovale po temelju ovlasti i pravnom statusu. Dio organizacija su obavljale poslove ostvarivanja autorskih prava putem punomoći autora i drugih nositelja prava, nekim organizacijama su autori ustupili svoja prava kako bi ih organizacija mogla ostvarivati, a neke organizacije su obavljale na temelju zakonske ovlasti shodno propisima određene države. Autorske organizacije koje djeluju individualno u svojim državama, organizirale su se te udružile u Međunarodnu konfederaciju autorskih i skladateljskih društava (*Confédération Internationale des Sociétés d'Auteurs et Compositeurs* – CISAC), koja je utemeljena u Parizu 1926.²⁰ Tri godine nakon, 1929. autorske organizacije koje ostvaruju prava zvučnog snimanja, udružile su se u posebnu organizaciju utemeljenu pod nazivom Međunarodni ured za mehaničko izdanje (*Bureau International de l'Edition Mecanique* – BIEM).

CISAC i BIEM su međunarodne nevladine organizacije koje su sačinjene od autorskih organizacija iz raznih država, koje ispunjavaju uvjete koji su postavljeni

¹⁸ Henneber, I. Autorsko pravo, str. 151

¹⁹ Henneberg, I. Autorsko pravo, str. 151

²⁰ Gestion collective, Rapport, str. 331

statutima tih međunarodnih organizacija. Također postoji i nevladina organizacija koju čine autori te stručnjaci za autorsko pravo koja se zove Međunarodno društvo za autorsko pravo (*Internationalen Gesellschaft für Urheberrecht*- INTERGU), koje ima sjedište u Berlinu.

Na području Republike Hrvatske, autorska prava su se ostvarivala putem brojnih organizacija i ustanova. Godine 1929., donesen je Zakon o zaštiti autorskih prava, te iste godine je utemeljeno Udruženje Jugoslavenskih muzičkih autora (UJMA). Van te organizacije bili su pojedini hrvatski skladatelji koji su bili članovi zadruga „Sklad“, u kojoj je glavni pokretač bio Rudolf Matz. Udruženje jugoslavenskih dramskih autora (UJDA) je osnovano 1937., te iste godine je donesena uredba²¹ koja propisuje da samo jedna organizacija može obavljati poslove za jednu granu autorsko-pravnog posredovanja i zastupanja. Shodno toj uredbi, ovlaštenja su dobili UJDA, za područje prava javnog prikazivanja dramskih i dramsko glazbenih djela, te UJMA za područje prava javne izvedbe glazbenih djela.²² Tri godine nakon, u Banovini Hrvatskoj je utemeljeno Hrvatsko autorsko društvo (HAD) za sva područja autorskog prava. Godinu dana nakon, 1941., to društvo je preuzeo Državni zavod za zaštitu autorskih prava. Zakon o autorskim pravima je donesen 1946. te je njim utemeljen Zavod za autorskopravno posredništvo kao državna ustanova. Taj je zavod ukinut 1950., nakon čega su savezi i udruženja formirali Zavod za zaštitu autorskih prava. Zavod se podijelio na dvije funkcije, tako da je Savez kompozitora Jugoslavije formirao Zavod za zaštitu autorskih malih prava (ZAMP), a drugi savez autora i umjetnika izvođača je formirao Jugoslavensku autorsku agenciju (JAA). Dužnost ZAMP-a je bila ostvarivanje malih prava, kao i prava mehaničke reprodukcije nescenskih glazbenih djela, prava korištenja filmske arhivske glazbe i prava iznajmljivanja glazbenih izvedbenih materijala, a sve su poslove obavljale poslovnice za pojedinu republiku. Zadaci JAA su bili ostvarivanje ostalih autorskih prava, te prava umjetnika izvođača. ZAMP i JAA su bili redoviti članovi CISAC-a i BIEM-a. ZAMP je naknadno reorganiziran, te je od 1965. obavljao samo poslove ubiranja u ostvarivanju prava javne izvedbe nescenskih glazbenih i književnih djela i poslove za zaštitu autorskih glazbenih prava, dok je ostale poslove, na području raspodjele autorskih naknada u ostvarivanju prava javne izvedbe, sve poslove ostvarivanja

²¹ Uredba sa zakonskom snagom o autorskopravnom posredništvu od 23.12.1936. i Pravilnik o bližim odredbama za autorsko-pravno posredništvo od 23.1.1937.

²² Dozvola ministra prosvjete od 26.5.1937.

zvučnog snimanja i poslove s inozemstvom, obavljao Savez kompozitora Jugoslavije (SAKOJ). Poslovnica ZAMP-a za Hrvatsku je 1982. ušla u sastav Društva skladatelja Hrvatske (DSH), kasnije u Republici Hrvatskoj u Hrvatsko društvo skladatelja (HDS). To društvo je od 1992. počelo obavljati sve poslove ostvarivanja prava zvučnog snimanja, a od 1993. i prava javne izvedbe nescenskih glazbenih i književnih djela. HDS je od 1992. postao redovit član CISAC-a, a 1993. i redovni član BIEM-a. Autorska agencija za Hrvatsku je postala Hrvatska autorska agencija (HAA) od 1991., i kao takva obavlja sve poslove ostvarivanja autorskih prava koje ne obavlja ZAMP.

4.2. Individualno i kolektivno ostvarivanje prava

Prema više vrsta autorskih djela i različitim tipovima njihovih korištenja postoje dva različita načina ostvarivanja autorskih prava. Ako se radi o korištenju unaprijed određenog autorskog djela, kao što su npr. izdavanje određenog književnog djela ili javno prikazivanje ili emitiranje putem radija ili televizije određenog dramskog ili drugog scenskog djela, postoji mogućnost da autor ili drugi nositelj prava, sam ili putem zastupnika, sklopi s korisnikom djela pojedinačni autorskopравни ugovor i obavi sve potrebne poslove ostvarivanja autorskog prava od davanja autorizacije do naplate i raspodjele autorske naknade, kontrole korištenja djela i drugo. U takvom se slučaju radi o individualnom ostvarivanju autorskog prava.

Naprotiv, u slučaju korištenja većeg, nerijetko i vrlo velikog broja autorskih djela što nisu unaprijed određena, kao što su npr. javne izvedbe, emitiranja putem radija ili televizije ili drugog priopćavanja javnosti nescenskih glazbenih djela ili zvučno snimanje glazbenih djela u fonografskoj industriji, ne postoji mogućnost da korisnik djela stupa u kontakt s autorima, odnosno drugim nositeljima autorskog prava te da sklapa pojedinačne autorskopравne ugovore o korištenju svakog pojedinog djela. U takvom slučaju odgovarajući se autorskopравни ugovor može sklopiti na taj način da umjesto autora i drugog nositelja autorskog prava ugovor sklopi autorska organizacija koja zastupa autore i druge nositelje autorskog prava. Prema takvom ugovoru autorska organizacija daje autorizaciju za korištenje svih djela autora i drugih nositelja autorskog prava koje organizacija zastupa te ubire autorske naknade

za sve koje zastupa te potom ih raspodjeljuje između njih prema određenim pravilima raspodjele. Autorska organizacija također obavlja kontrolu korištenja djela, a prema potrebi i druge poslove ostvarivanja autorskog prava.

Kolektivno ostvarivanje autorskog prava počelo se najprije provoditi u ostvarivanju prava javne izvedbe glazbenih djela (mala prava). U tom slučaju autorska organizacija sklapa s korisnikom djela ugovor o javnoj izvedbi za sve autore i druge nositelje autorskog prava koje zastupa ili koji su joj ustupili ta prava. U slučaju da se radi o autorskoj organizaciji koja je članica CISAC-a, ona sklapa i posebne ugovore s drugim autorskim organizacijama članicama CISAC-a o recipročnom zastupanju. Na temelju takvog ugovora, autorska organizacija proširuje svoje pravo zastupanja na repertoar djela autora i drugih nositelja autorskog prava svake autorske organizacije s kojom je sklopila takav ugovor o recipročnom zastupanju. Na taj način pojedina autorska organizacija postaje ovlaštena ostvarivati svoje pravo javne izvedbe u pogledu nescenskih glazbenih djela gotovo cijelog svjetskog repertoara.

Kako bi autorska organizacija mogla obavljati poslove raspodjele ubranih autorskih naknada na autore i druge nositelje autorskog prava čija su djela korištena, potrebno je da raspolaže pravima o autorima i drugim nositeljima autorskog prava svakog izvedenog djela te o njihovim udjelima u pravu javne izvedbe. Autor i drugi nositelji autorskog prava u odnosu na nescensko glazbeno djelo mogu biti: skladatelj glazbe, autor teksta, ovlašteni obrađivač glazbe, ovlašteni prevoditelj teksta, ovlašteni nakladnik i podnakladnik. Autorska organizacija obrađuje naveden podatke iz prijave pojedinog djela uz koju se prilažu i isprave o udjelima autora i drugih nositelja autorskog prava u pravu javne izvedbe. Za raspodjelu autorskih naknada autorska organizacija treba imati definirana pravila (pravilnik o reparticipij) . Kako pojedini program izvedbe ili emitiranja najčešće obuhvaća veći broj djela, a autorska naknada se ne plaća za izvedbu, odnosno emitiranje pojedinog djela, već za cijeli program, potrebna su pravila u određivanju metode kojom bi se raspodijelile autorske naknade na pojedina djela u okviru određenog programa. U tu se svrhu mogu upotrijebiti podaci što se mogu objektivno utvrditi kao što su trajanje djela, za većinu djela vrsta (žanr) glazbe kao što je ozbiljna i popularna glazba te vrsta izvođačkog sastava, uključivši od pojedinca pa do velikih sastava kao što su simfonijski orkestar sa zborom i solistima.

U određivanju visine autorske naknade dolaze u obzir sljedeći postupci. Autorska naknada se može podijeliti na način da se, naplaćena za izvedbu djela na određenom programu, podijeli na djela prema njihovom trajanju (tzv. raspodjela prema programu, reparticipija „*par programme*“). Drugi način ostvarivanja autorske naknade je na način da se određene vrste naplate (npr. od televizije i radija) u određenom razdoblju (npr. 6 ili 12 mjeseci) zbroje, te da se taj zbroj autorskih naknada podijeli zbrojem bodova svih djela koja su u tom razdoblju korištena u toj vrsti naplate i tako dobije novčana vrijednost boda, te da se zatim broj bodova pojedinog djela pomnoži koeficijentom, odnosno brojem koji predstavlja vrijednost pojedinog boda.

Pravila o raspodjeli autorskih naknada sadrže i broj drugih odredbi kao što su odnos u raspodjeli između skladatelja glazbe, autora teksta, ovlaštenog obrađivača glazbe, ovlaštenog prevoditelja teksta, nakladnika i podnakladnika, ako za određeno djelo svi navedeni postoje, a međusobne odnose nisu prethodno uredili sporazumima ili ugovorima, zatim ako se radi o djelu kod kojeg netko ili svi od navedenih, izuzevši skladatelja, ne postoji ili ako je nekomu autorsko imovinsko pravo prestalo, te druge različite odredbe. Uz to postoji i odredba o razdobljima obračunavanja autorskih naknada, troškovima ostvarivanja autorskog prava koji se odbijaju od bruto iznosa naknade, te rokovima isplate naknada ili predujmova.

Zbog korištenja velikog broja glazbenih djela u fonografskoj industriji kolektivno ostvarivanje autorskog prava provodi se i u ostvarivanju prava zvučnog snimanja (mehaničke reprodukcije). U takvom slučaju autorska organizacija sklapa s proizvođačem fonograma ugovor o zvučnom snimanju za sve autore i druge nositelje autorskog prava koje zastupa ili koji su joj ustupili to pravo. Ugovorom o zvučnom snimanju autorska organizacija prenosi na proizvođača neisključivo pravo zvučnog snimanja i stavljanja u promet primjeraka djela koji se proizvode za prodaju u svrhe privatne upotrebe pod uvjetom da se u daljnjem postupku utvrdi na koja se djela ta prava odnose. Kolektivno ostvarivanje prava je detaljno uređeno u odredbama iz ZASP 2017, te Pravilnikom o stručnim mjerilima i postupku izdavanja odobrenja za obavljanje djelatnosti kolektivnog ostvarivanja prava i o naknadama za rad Vijeća stručnjaka.²³

²³ Matanovac, R. Novela zakona o autorskom pravu i srodnim pravima iz 2007. godine, str. 128.

Autorsko i srodna prava mogu kolektivno ostvarivati isključivo udruge nositelja prava koje za obavljanje takve djelatnosti imaju odobrenje Državnog zavoda za intelektualno vlasništvo (čl. 157. ZAPSP 2017.) i koje tu djelatnost obavljaju na neprofitnoj osnovi. Zakonom je propisano da se za pojedinu vrstu nositelja prava odobrenje može izdati samo jednoj udruzi, i to onoj koja ima najviše članova na temelju dobivenih punomoći nositelja prava, uz primjeren broj ugovora o uzajamnom zastupanju sa stranim ugovorima. Takva udruga ostvaruje prava u svoje ime i za račun nositelja prava, obavljajući razne poslove kao što su davanje odobrenja za korištenje autorskih djela i predmeta srodnih prava kada je takvo odobrenje po Zakonu o autorskom pravu i srodnim pravima potrebno, naplata naknada za korištenje, raspodjela naplaćenih naknada nositeljima prava kontrola nad korištenjem autorskih djela i predmeta srodnih prava te pokretanje i vođenje postupaka usmjerenih na zaštitu prava u slučaju povrede. Raspodjela naplaćenih naknada izvršava se prema podacima o korištenju autorskih djela i srodnih prava te u skladu s pravilima o reparticipiji naplaćenih naknada koja donosi tijelo utvrđeno statutom pojedine udruge.²⁴

5. UDRUGE ZA KOLEKTIVNO OSTVARIVANJE PRAVA U TRADICIONALNOM OKRUŽJU

Kolektivno ostvarivanje autorskih i srodnih prava počelo se razvijati u Europi . Sami počeci datiraju s kraja 19. stoljeća, dok se s kolektivnim ostvarivanjem prava započelo šezdesetih godina 20. stoljeća. Udrugama za kolektivno ostvarivanje s jedne strane upravljaju članovi tih udruga, dok su s druge strane te udruge i gospodarski subjekti iako djeluju na neprofitnoj osnovi. Kao gospodarski subjekti one moraju ostvarivati autorska i srodna prava naplatom naknada za korištenje autorskih djela i predmeta srodnih prava. Sam iznos naplaćenih naknada mora biti toliki da opravda prikupljanja tih naknada, inače postojanje sustava kolektivnog ostvarivanja ne bi ispunjavalo svoju svrhu i namjenu. U čl. 167. a ZAPSP propisano je da ukupni

²⁴ Matanovac, R Novela zakona o autorskom pravu i srodnim pravima iz 2007 godine, str. 129

trošak udruge za kolektivno ostvarivanje prava ne smije biti veći od stvarnih i opravdanih troškova upravljanja pravima.

Udrugama za kolektivno ostvarivanje putem njenih tijela (upravnog odbora i sl.), upravljaju nositelji prava koji su fizičke osobe. U rijetkim slučajevima, kao što je u Velikoj Britaniji i Irskoj, udrugama za kolektivno ostvarivanje glazbenih prava upravljaju izdavači koji se nazivaju glazbenim *publisherima*.

Udruge za kolektivno ostvarivanje poseban su način monopola koji su povezani načelom teritorijalnosti autorskog i srodnih prava. I u onim slučajevima kada monopol udruge za kolektivno ostvarivanje nije propisan zakonom, u praksi su takve vrste monopola pravilo. Ograničeni monopol je propisan u čl. 159/1 ZAPSP koji definira kako samo jedna udruga za kolektivno ostvarivanje može na području Republike Hrvatske ostvarivati prava u kolektivnom sustavu, za jednu vrstu nositelja prava.

Udruge za kolektivno ostvarivanje u različitim državama ovise jedne o drugima te se nazivaju sestrinskim društvima i međusobno su povezane ugovorima o recipročnom zastupanju. Putem ugovora o recipročnom zastupanju udruga za kolektivno ostvarivanje u jednoj državi stječe ovlaštenje za zastupanje inozemnog repertoara. Također i prikupljanje naknade se individualnim inozemnim nositeljima prava raspodjeljuju putem sestrinskih društava.

Uobičajeni način davanja odobrenja za korištenje autorskih djela određene vrste, odnosno predmeta srodnih prava koje u kolektivnom sustavu ostvaruje određena udruga je tzv. otvorena licencija ili otvoreno dopuštenje (engl. *blanket licence*). Za jednu cijenu koja je dogovorena ili određena cjenikom udruge, korisnik u pravilu dobije dopuštenje za korištenje cijelog repertoara kojeg udruga zastupa. Takav način određivanja jedinstvene naknade za cijeli zastupani repertoar izraz je načela solidarnosti među nositeljima prava. Prikupljeni iznosi naknada raspodjeljuju se nositeljima prava prema posebnim pravilima o raspodjeli koja su često propisana na način da se u pravilu mogu stimulirati autorska djela i predmeti srodnih prava koji su od posebne vrijednosti za kulturu.

5.1. Udruge u tradicionalnom okruženju

Kolektivno ostvarivanje u Republici Hrvatskoj ima tradiciju dugu 60 godina, a trenutačno u Republici Hrvatskoj djelatnost kolektivnog ostvarivanja provodi pet udruga za kolektivno ostvarivanje autorskih i srodnih prava: Hrvatskog društva skladatelja (HDS ZAMP), Hrvatska udruga za zaštitu izvođačkih prava (HUZIP), Udruga za zaštitu, prikupljanje i raspodjelu naknada fonogramskih prava (ZAPRAF), Društvo za zaštitu novinarskih autorskih prava (DHFR) te Udruga za zaštitu prava nakladnika (ZANA.).²⁵

HDS ZAMP je stručna služba zaštite autorskih muzičkih prava (ZAMP) Hrvatskog društva skladatelja (HDS) - udruge građana (autora, skladatelja, tekstopisaca) koja se bavi zaštitom i promocijom hrvatskog glazbenog repertoara i kolektivnim ostvarivanjem prava autora glazbenih djela. Njome kroz službena tijela upravljaju njezini članovi, autori i ostali nositelji autorskih prava.

Kao dio globalnog međunarodnog sustava i kroz suradnju s ostalim društvima iz zemlje i svijeta, u zemlji ostvaruje prava za gotovo tri milijuna autora iz Hrvatske i cijelog svijeta, te svima koji žele glazbu distribuirati ili ju poslovno koristiti omogućava da na vrlo jednostavan i brz način legalno koriste gotovo cjelokupan svjetski glazbeni repertoar. Naknade od licenci prodanih u zemlji, kao i naknade za hrvatske autore pristigle iz inozemstva, u obliku autorskih honorara pet puta godišnje isplaćuje hrvatskim i inozemnim autorima korištenih glazbenih djela, pri čemu im dostavlja i specifikacije korištenja djela. ZAMP godišnje obradi podatke i redovito obide više od 40.000 korisnika, evidentira korištenje više od 220.000 djela te obračuna i isplati honorare za više od 90.000 hrvatskih i inozemnih autora i nositelja autorskog prava.

HDS ZAMP je organiziran u skladu s visokim međunarodnim standardima pa je u svojim krovnim međunarodnim organizacijama CISAC (Međunarodna konfederacija društava autora i skladatelja) i BIEM (Međunarodni ured za mehanička izdanja) svrstan u kategoriju visoko razvijenih službi.

Hrvatska udruga za zaštitu izvođačkih prava (HUZIP) je neprofitna udruga koja, temeljem odredaba Zakona o autorskom i srodnim pravima i na osnovi ovlasti

²⁵ Matanovac, R. Novela zakona o autorskom pravu i srodnim pravima iz 2007. godine, str. 129

Državnog zavoda za intelektualno vlasništvo RH, provodi u praksi kolektivnu zaštitu umjetnika- izvođača u Republici Hrvatskoj. Članovi HUZIP-a mogu biti svi oni domaći i strani umjetnici, odnosno izvođači koji putem posebne punomoći ovlaste HUZIP da štiti njihova prava.

HUZIP štiti i prava svih stranih umjetnika izvođača u Republici Hrvatskoj na osnovi recipročnih ugovora sa srodnim inozemnim organizacijama za kolektivnu zaštitu izvođačkih prava, kao i temeljem stvarne uzajamnosti te u okviru međunarodnih ugovora i konvencija koje je prihvatila i ratificirala Republika Hrvatska. Također i izdaje dozvole za iskorištavanje snimljenih izvedaba umjetnika- izvođača, vodi evidenciju javnog iskorištavanja snimljenih izvedaba, prikuplja naknadu od korisnika, te raspodjeljuje primljenu naknadu umjetnicima izvođačima. Uvjeti korištenja te iznosi naknade za korištenje snimljenih izvedaba utvrđuju se prvenstveno ugovorima s udrugama korisnika, odnosno ugovorom sa svakim pojedinačnim korisnikom ukoliko udruga ne postoji.

Udruga za zaštitu, prikupljanje i raspodjelu naknada fonogramskih prava (ZAPRAF) je dobrovoljna, neprofitna, nevladina udruga koja sukladno zakonu promiče interese diskografa – proizvođača fonograma, kao i interese diskografske i glazbene industrije Republike Hrvatske uopće. Ujedno je i jedina organizacija za zaštitu i prikupljanje naknada od iskorištavanja prava proizvođača fonograma na teritoriju Republike Hrvatske. Svoju djelatnost obavlja sukladno Zakonu o autorskom pravu i srodnim pravima na temelju posljednjeg rješenja Državnog zavoda za intelektualno vlasništvo RH od 30. siječnja 2006. godine., dobivenih punomoći domaćih i stranih proizvođača fonograma te bilateralnih ugovora s inozemnim kolektivnim organizacijama proizvođača fonograma. Udruga je nastala pod imenom Hrvatska diskografska udruga (HDU) koja je osnovana 1995. godine. Nakon odluke Skupštine u srpnju 2004. godine udruga mijenja ime u Udruga za zaštitu, prikupljanje i raspodjelu naknada fonogramskih prava – ZAPRAF te se počinje baviti isključivo poslovima percepcije i repartacije naknada od iskorištavanja prava proizvođača fonograma. Istodobno se formira nova Hrvatska diskografska udruga koja se specijalizirano bavi strukovnim pitanjima diskografije, antipiratskim aktivnostima,

diskografskim nagradama i sl. ZAPRAF trenutno okuplja 216 davatelja punomoći koje uključuju i domaće i strane proizvođače fonograma.

5.2. Posebno o prikupljanju i raspodjeli naknada na primjeru ZAMP-a

HDS-ova služba Zaštite autorskih muzičkih prava (ZAMP) dio je svjetskog sustava kolektivnog ostvarivanja prava koja radi po istim principima kao i ostala europska društva. U ime autora, naplaćuje naknade od svih onih koji u svom poslovanju koriste glazbu. Prikupljene se naknade obračunavaju u autorske honorare koji se isplaćuju autorima i nositeljima prava. Koliki će honorar dobiti pojedini autor ovisi o količini i načinu korištenja njegovih djela. To znači da nije važno samo koliko je nečije djelo izvedeno već je važno i radi li se o zabavnoj ili ozbiljnoj glazbi, glazbi korištenoj u filmu ili reklami, pozadinskoj glazbi u TV reportaži ili glazbenom broju izvedenom uživo. Isto tako, nije nevažno niti je li se djelo emitiralo na javnoj nacionalnoj televizijskoj postaji ili na lokalnoj radijskoj postaji, kao ni je li se djelo izvelo u velikoj dvorani ili nekom seoskom trgu.

Budući da se glazbena djela koriste na različite načine, postoje i različiti reparticijski razredi čiji nazivi označavaju od koga su naknade prikupljene: 100 - Hrvatski radio, 200 – HTV1 i HTV2, 310 – RTL 320 – Nova TV, 330 - Generalni korisnici, 350 - Ostale nacionalne TV postaje, 400 – Koncerti ozbiljne glazbe, 500 – Koncerti zabavne glazbe i 600 - Priredbe. Sve su ove postaje i organizatori koncerata, priredbi i sličnih događanja po Zakonu o autorskom i srodnim pravima, dužni HDS ZAMP-u, kao opunomoćeniku autora, dostavljati programe i popise djela koja su se emitirala ili izvodila. Tako se naknade prikupljene od tih korisnika raspoređuju u obliku autorskih honorara isključivo onim autorima čija su djela korištena, a njihovo korištenje uredno prijavljeno ZAMP-u.

Sustav obračuna je složen jer svaki reparticijski razred ima i svoju vrijednost boda koja se izračunava tako da se ukupne naknade, nakon odbitka troškova, podijele s ukupnom minutažom glazbe svih autora koja se koristila u tom razredu. Dobivena vrijednost boda množi se s bodovima prikupljenim temeljem ukupne

minutaže korištene glazbe pojedinog autora, a konačni iznos autorskog honorara dobijemo multipliciranjem s udjelom koji autor ima na tom djelu.

U razredu 330 koji pripada generalnim korisnicima honorari se obračunavaju temeljem uzorkovanja programa komercijalnih radijskih i televizijskih postaja. U njemu se nalaze sve naknade prikupljene od ugostiteljskih, poslovnih, sportskih objekata ili hotela kao i naknade prikupljene od komercijalnih lokanih radijskih i televizijskih postaja. One se u autorske honorare preračunavaju prema uzorkovanom programu komercijalnih radijskih i televizijskih postaja. Ovo je princip na kojemu raspodjelu rade i ostala društva iz objektivnih razloga jer se ne može definirati koje su se pjesme, kad i u kojem objektu u određenom vremenskom periodu reproducirale. Čak i da vlasnici obrta i hotela imaju mogućnost dostaviti precizne podatke o reproduciranim pjesmama, taj način rada bi bio neprihvatljiv zbog dugotrajne obrade svih podataka, a pošto u Republici Hrvatskoj ima prijavljeno oko 40 000 korisnika glazbe, taj način rada bi bio nemoguć i neisplativ. Iz navedenih argumenata možemo zaključiti da je uzorak kvalitetnije rješenje za kolektivno ostvarivanje prava. Ako uzmemo u obzir da se pojedini autori najviše emitiraju na komercijalnim radio-televizijskim postajama, možemo lako zaključiti kako u visokom broju slučajeva će se taj trend preklapati sa autorima koji se emitiraju u pojedinim ugostiteljskim i drugim poslovnim prostorima. Tako se naknade prikupljene od paušala koje plaćaju restorani ili frizerski saloni raspodjeljuju po ključu kojeg je izmjerio radio-televizijski uzorak.

Radio postaje su klasificirane prema razini koncesije. Temeljem toga se određuje broj mjeseci s kojim svaka postaja može participirati u uzorku: najveće komercijalne radijske postaje s nacionalnom koncesijom prate se svih 12 mjeseci u godini, 24 sata dnevno. Jednako se prati i prvih 10 najslušanijih radijskih postaja, neovisno o koncesiji za emitiranje koju posjeduju - jer neke „regionalne“ postaje iz središnjeg dijela zemlje imaju veću slušanost od nekih postaja s nacionalnom koncesijom. Programi ostalih postaja upisuju se s manjim brojem mjeseci - ovisno o razini koncesije i području na kojem se nalaze, a uzimaju se nasumičnim odabirom za svaku od pet regija (Istok, Sjever-Zapad, Zagreb i okolica, Istra i Primorje, Dalmacija). U usporedbi s većinom drugih društava, HDS ZAMP-ovo uzorkovanje puno je detaljnije i dublje od pukog „uzorka“: u njega se upisuju programi čak više od

2/3 lokalnih televizijskih i radijskih postaja, što omogućuje vrlo kvalitetan odraz stvarnog emitiranja.

U razredu 350 - Ostale nacionalne TV postaje - honorari se obračunavaju temeljem uzorkovanja nacionalnih televizijskih postaja koje ne tvore zasebne razrede (poput CMC televizije, Sportske televizije, RTL2, Doma TV i sl.). I u ovom slučaju se posebna pažnja polaže na kvalitetu uzorka i glazbeni sadržaj. Tako se u ovaj razred sa svih 12 mjeseci upisuju programi glazbenih i pretežito glazbenih postaja, također se upisuju i sve glazbene emisije (neovisno o tome na kojoj televizijskoj postaji se one emitiraju).

6. PREKOGRANIČNO KOLEKTIVNO OSTVARIVANJE AUTORSKIH GLAZBENIH PRAVA ON-LINE

Nakon pojave Interneta te dodatnog širenja tehnologije i digitalnog okruženja postalo je lako dostupno pronaći pregršt glazbenih datoteka u jako visokoj kvaliteti. Datoteke se vrlo lako mogu postaviti na internetske platforme te još lakše preuzimati s njih. Tom pojavom koja zadnjih 20 godina uzima maha i revolucionizira svijet događa se to da konvencionalni, odnosno tradicionalni oblici distribucije znatno padaju u drugi plan te se tržište na području ponude znatno mijenja. Samom dostupnijom i raznovrsnijom ponudom enormno raste potražnja. U novom kontekstu tradicionalni korisnik postaje interaktivni sudionik, a istovremeno je sve češće i stvaratelj te se tako razvio model distribucije u kojem svatko može samostalno ili uz pomoć softverskih platformi razvijati mnogobrojne mogućnosti izbora glazbe te potom početi stvarati i učiniti svoja djela dostupna svima.²⁶ Kada govorimo o novonastalim načinima u distribuciji glazbe, filmova i ostalih digitaliziranih autorskih audiovizualnih djela, možemo zaključiti da su se danas profilirale tri vodeća načina distribucije. Na prvom mjestu su ovlaštene *online* trgovine, potom samostalna distribucija putem Interneta, te na koncu i brojni nezavisni izvođači koji koriste različite online platforme. Još jedan put distribucije koji uživa sve veću popularnost

²⁶ Vukmir, M. Internet i alternative kolektivnom ostvarivanju prava, str. 95

je nelegalno korištenje, odnosno neovlaštena distribucija i piratstvo putem *Peer2Peer* mreža, web stranica, različitih Internet servisa i programa.²⁷

U toj vrsti korištenja glazbe i audiovizualnih djela uspostavlja se mnogo uža veza između stvaratelja i korisnika, U tom smislu jasno je vidljiv trend pritiska na sve posrednike u tradicionalnom lancu distribucije i prikupljanja naknada za autore i izvođače, počevši od proizvođača fonograma, preko distributera i prodajnih mjesta pa sve do organizacije za kolektivno ostvarivanje autorskih prava. Znatno je izmijenjen slijed, odnosno veza unutar tradicionalnih komponenata. U spomenutom tradicionalnom obliku lanac kreće sa stvarateljem koji se povezuje sa producentom kako bi došao do diskografske kuće . Ta diskografska kuća bi distribuirala njegovo djelo te putem maloprodaje ostvarila određen prihod od prodaje korisnicima, te na poslijetku se taj prihod putem organizacija za kolektivno ostvarivanje daje samom stvaratelju. No, u modernom vremenu raspored i slijed je bitno drukčiji. U modernom vremenu lanac započinje stvarateljem ili korisnikom koji određeno autorsko djelo postavi na Internet platformu ili preuzima s nje, te to djelo izravno dolazi u ruke korisniku ili stvaratelju. Tom promjenom je povećan pritisak na organizacije za kolektivno ostvarivanje te usprkos činjenici da mjesta za njihovo tradicionalno funkcioniranje ima i vrlo vjerojatno da će ga uvijek biti, za očekivati je bilo da će se takve organizacije znatno reorganizirati te pokušati svojim korisnicima, na legalan način, jednostavno i brzo korištenje svih mogućnosti koji današnji model korištenja omogućava.²⁸

Brz pristup djelu kao posljedica digitalizacije i umrežavanja temeljno mijenja modele distribucije te se može zaključiti da i bez razlika uslijed osnaženja zbog povećane mogućnosti izbora, korisniku koji glazbu nalazi na Internetu prestaje biti interesantno sudjelovati u tradicionalnim načinima distribucija glazbenih ili audiovizualnih djela , primjerice u glazbenim trgovinama ili videotekama. Neusporediva lakoća pristupa u kratkom vremenskom razmaku donosi duboku kvalitativnu razliku iskustva konzumacije i u konačnici također potencira osnaženje korisnika. Nepostojanje fiksne lokacije, odnosno mogućnost da se serveri nalaze na

²⁷ Vukmir, M. Internet i alternative kolektivnom ostvarivanju prava, str. 98

²⁸ Vukmir, M. Internet i alternative kolektivnom ostvarivanju prava, str. 103

bilo kojoj geografskoj točki (metateritorijalnost) čine potpuno nevažnim granice tradicionalnog tržišta . Takav razvoj, uslijed smanjene učinkovitosti pravnih sustava, dovodi u pitanje i samu percepciju protupravnosti koja se nepovratno promijenila i koja zahtjeva ne samo promjene obrazaca glazbene industrije već i promjene pravnih sustava. Sporost zakonodavaca i pravosuđa te teritorijalna ograničenost pravnih sustava u potpunom je nesrazmjeru s potrebama umrežene i digitalizirane ekonomije .

Po članku 168. e ZAPSP Članak 168.e (NN 62/17) „*organizacija za kolektivno ostvarivanje prava koja ima sjedište ili poslovni nastan u Republici Hrvatskoj dužna je u izdavanju odobrenja za korištenje internetskih prava na autorskim glazbenim djelima za više državnih područja unutar Europske unije poštovati odredbe iz ovoga poglavlja ovoga Zakona.*“ Organizacija za kolektivno ostvarivanje prava koja izdaje multiteritorijalna odobrenja za korištenje internetskih prava na autorskim glazbenim djelima dužna je imati dostatan kapacitet za elektroničku obradu, na učinkovit i transparentan način, podataka koji su potrebni za izdavanje takvih odobrenja, uključujući i za utvrđivanje repertoara i praćenje njegova korištenja, izdavanje računa korisnicima, prikupljanje prihoda od prava te raspodjele iznosa nositeljima prava. Za ostvarenje svrhe iz navedenog članka organizacija za kolektivno ostvarivanje prava dužna je ispunjavati najmanje sljedeće pretpostavke. Na prvom mjestu treba imati sposobnost točnog utvrđivanja, u cijelosti ili u dijelu, autorskih glazbenih djela koje je ovlaštena zastupati, a zatim i sposobnost točnog utvrđivanja, u cijelosti ili u dijelu, za svako relevantno državno područje, prava i odgovarajućih nositelja prava. Nakon toga potrebno je da se koriste jedinstveni identifikatori kojima se utvrđuju nositelji prava i autorskih glazbenih djela, uzimajući u obzir, koliko je to moguće, standarde koji se dobrovoljno koriste u industriji i praksu razvijenu na međunarodnoj razini ili na razini Europske unije. Nakon što se utvrde nositelji prava potrebno je korištenjem odgovarajućih načina za identificiranje učinkovito riješiti nedosljednosti u podacima koje imaju druge organizacije za kolektivno ostvarivanje prava koje daju multiteritorijalna odobrenja za korištenje internetskih prava na autorskim glazbenim djelima.

7. ZAKLJUČAK

Cilj ovog rada je bio detaljno obrazložiti mehanizme i postupke na temelju kojih funkcionira autorsko pravo kao autorova najveća privatnopravna vlast. Autor u Republici Hrvatskoj je izrazito dobro zaštićen ZAPSP-om dok organizacije za kolektivno ostvarivanje obavljaju svoj posao profesionalno i na visokoj razini. Iako su državna tijela nadležna za provedbu dio važnog sustava kojim se osigurava ispravna primjena propisa u praksi i koja u pogledu najtežih povreda djeluje po službenoj dužnosti, valja imati na umu da su autorsko pravo i srodna prava privatna prava te da je inicijativa za njihovo ostvarivanje i zaštitu i pravilu u rukama njihovih nositelja, stoga se potreba za edukacijom i unaprjeđenjem sposobnosti za provedbu autorskog i srodnih prava ne odnosi samo na državna tijela, već i na same nositelje prava. Također, cilj rada je edukacija kojom bi se mladi autori ili oni koji će to tek postati, informirali o načinu na koji funkcionira ostvarivanje autorskih prava u Republici Hrvatskoj.

Međutim, unatoč dobroj regulaciji koja funkcionira na „zemlji“, problem nastaje iskorištavanjem autorskih djela na neopipljivom, nenacionalnom ili možda čak nadnacionalnom Internetu. Za vrijeme pisanja rada vodila se javna rasprava o novoj EU direktivi o autorskim pravima. Predlagači zakona se zalažu za dodatno honoriranje autora te uvođenje više zakonskih regulativa u Internetskom prostoru kako bi autori bili u potpunosti zaštićeni. S druge strane, imamo borce za „slobodan“ Internet, koji smatraju da to područje mora ostati netaknuto od strane takvih i sličnih zakona, jer prema njihovom mišljenju dolazi do narušavanja ljudske slobode. Zaključno, smatram kako autor za svoj mukotrpni rad u potpunosti treba biti honoriran, kao što je dosad putem ZAPSP-a, tako i, nadam se, novom Direktivom o autorskim pravima.

8. LITERATURA

1. DZIV (2018) Državni zavod za intelektualno vlasništvo - Homepage <www.dziv.hr>. Pristupljeno 4. srpnja 2018.
2. Gliha, I. (2000) Autorsko pravo: zbirka propisa, uvodni tekst, stvarno kazalo, Informator, Zagreb.
3. Henneberg, I. (1997) Autorsko pravo, Informator, Zagreb
4. Henneberg, I. (2001) Autorsko pravo, Informator, Zagreb
5. HUZIP (2018) Hrvatska udruga za zaštitu izvođačkih prava – Homepage <<https://www.huzip.hr/>>. Pristupljeno 28. kolovoza 2018.
6. Matanovac Vučković, R. (2007.) Prilagodba hrvatskog prava intelektualnog vlasništva europskom pravu
7. Matanovac Vučković, R. (2008) Zbirka popisa u području intelektualnog vlasništva, Narodne novine, Zagreb.
8. Matanovac Vučković, R. (2017a) Autorsko pravo - Individualno i kolektivno ostvarivanje, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
9. Matanovac Vučković, R. (2017b) Autorsko pravo - Izvođači i fonogrami, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
10. Matanovac Vučković, R. (2017c) Autorsko pravo - Organizacije za radiodifuziju, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
11. Matanovac Vučković, R., Maratović, H. (2016), Autorsko i srodna prava u glazbi - neke refleksije o sadašnjosti i budućnosti, Zbornik Hrvatskog društva za autorsko pravo, Zagreb, vol. 13-14,
12. Matanovac Vučković, R. Pravo na naknadu za reproduciranje za privatno ili drugo vlastito korištenje u zakonodavstvu, praksi i pravnoj znanosti odabranih

država, Zbornik Hrvatskog društva za autorsko pravo, Zagreb, vol. 7, 2006, str. 145-178.

13. Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima (2017) Narodne novine 167/03, 79/07, 80/11, 125/11, 141/13, 127/14, 62/17, Zagreb.

14. HDS ZAMP- Hrvatsko društvo skladatelja –Homepage< [http ://www.zamp.hr](http://www.zamp.hr) > Pristupljeno 1.rujna.2018.